

Zbornik radova sa naučno-stručnog skupa „Republika duha“

Beograd, 21. mart 2026.

DOI: https://doi.org/10.66117/emce_zapisi.2026.1.9

UDK 316.74:784.011.26(497.11)

79.091.4(497.11)

Žana Nenadović⁴⁷

ROKENROL NA MARGINI: KULTURA, MOĆ I OTPOR U MALOM GRADU (STUDIJA SLUČAJA FESTIVALA PRiČA U ČAČKU)

APSTRAKT

Rad razmatra položaj rokenrol kulture u malom gradu kroz analizu marginalizma kao pitanja vidljivosti, moći i kulturne politike, a ne kao posledice nedostatka kvaliteta ili publike. Polazeći od šireg društvenog i medijskog konteksta u kojem dominira instant kultura, tekst ispituje kako tržišna logika, politička instrumentalizacija i promene u strukturi publike utiču na potiskivanje autorskih i alternativnih kulturnih praksi. Rad prati nastanak *Festivala PRiČA*, njegov razvoj i društvenu ulogu. Posebna pažnja posvećena je odnosu između ograničenih resursa, slabe institucionalne podrške i potrebe za kontinuitetom kulturnih praksi koje ne podležu tržišnoj logici, kao i dejstvo migracija stanovništva iz manjih mesta u veće sredine. Cilj pisanja ovog rada je želja da se ukaže na probleme rokenrol festivala u okruženju koje je iscrpljeno marketinškim kampanjama, ispraznim oblicima zabave i besmislenim sadržajima, a motiv je došao iz ličnog iskustva višegodišnje borbe za očuvanje kulturnog identiteta u malom gradu, iz ljubavi prema rok muzici i kulturi uopšte. U okviru rada sprovedeno je ispitivanje o položaju rokenrola u

⁴⁷ Srpski pab Čačak, Festival PRiČA, nenadoviczana@gmail.com

manjem gradu, a rezultati ukazuju da festival prevazilazi funkciju muzičkog događaja i postaje prostor zajedništva, potvrđujući da rok kultura u manjim mestima stvara socijalnu povezanost i kulturni identitet, i zato opstaje kao praksa trajanja, a ne kao prolazni trend.

Uvod

Kada govorimo o marginalizmu u kulturi, važno je razbiti zabludu da se tu radi o nedostatku sadržaja i prihvatanja, već o nedostatku vidljivosti. U malim sredinama marginalizam ne nastaje nužno zbog nedostatka publike, već zbog dominacije jednog kulturnog modela koji se podrazumeva i koji je nametnut. Marginalizam ovde nije samo pitanje muzičkog ukusa, već pitanje moći. Ko odlučuje šta je prihvatljiva kultura? Ko dobija javni prostor, budžetsku podršku, a ko mrvice. Rok festival u maloj sredini opstaje zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca, ličnom zalaganju i improvizaciji. Festivali koji insistiraju na autorskoj i sadržajnoj muzici, suočavaju se sa nevidljivim, ali upornim pritiskom. Pritisak se ne ogleda u otvorenim zabranama, već u sugestijama. Tako se rokenrol polako pretvara u dekor, u nostalgiju, u bezopasni zvuk koji ne zahteva ništa osim prepoznavanja. Nametanje dvotaktne melodije bez poruke postaje dominantan jezik. U takvom okruženju, umetnost gubi funkciju dijaloga i postaje roba. Međutim, upravo u toj poziciji margine, rok kultura pokazuje svoju snagu, traži pažnju i postaje mesto gde se ne potvrđuje postojeći poredak, već se postavlja pitanje: da li kultura treba da umiruje ili da budi?

U širem okviru marginalizacije kulture, savremeno doba donelo je još jedan opasniji sloj problema, a to je sistematsko zatupljivanje. Ono nije učinak teorije zavere, već posledica brzog življenja, tržišne logike i potpune dominacije površnosti. Današnji čovek retko ima potrebu da se udubi u sadržaj, već jednostavno postaje konzument.

Zabava više nije prostor iskustva, već anestetik. Kultura je, u tom smislu, svedena na proizvod kratkog trajanja, na besmislene pesme predvidivog ritma, sa tekstovima lišenim svake metafore, misli ili unutrašnjeg konflikta. Agresija, banalnost i nemoral u tekstovima se ne pojavljuju slučajno, oni su funkcionalni. Ne zahtevaju tumačenje, ne pozivaju na unutrašnji dijalog i dugoročno urušavaju senzibilitet.

Ekonomska logika dodatno produbljuje taj jaz. U vremenu kada se i kultura meri profitom, prednost dobija ono što je brzo potrošivo i lako razumljivo, i na taj način gubi se raznolikost. Često se kulturni život svodi na nekoliko velikih gradova, dok ogromna energija postoji izvan tog kruga.

Ako želimo da razumemo savremeni marginalizam u kulturi, moramo pogledati duh vremena u kojem živimo, a taj duh karakterišu brzina, površnost i stalna potreba za vidljivošću. Živimo u epohi onoga što bismo mogli nazvati

instant kulturom, a to podrazumeva da nastaje brzo, troši se još brže i retko traje dovoljno dugo da ostavi dublji trag. Umesto procesa traži se efekat, koliko pregleda, koliko lajkova, koliko deljenja. Paralelno sa tim razvija se i moderna, popularna psihologija, ona brza, instant, prilagođena društvenim mrežama, koja ne podstiče preispitivanje, već

samozadovoljstvo. Složeni unutrašnji procesi svode se na citate, kratke savete i motivacione poruke. Umesto odgovornosti, nudi se opravdanje, umesto rada na sebi, nudi se komfor. Svaka nelagodnost proglašava se traumom, svaka kritika nasiljem, a svaki napor preteranim očekivanjem. Tako se briše granica između autentične brige o mentalnom zdravlju i pasivnog prihvatanja osrednjosti kao norme. U takvom ambijentu, umetnost koja traži angažman: rok

muzika, pozorište, ozbiljan kulturni program, postaje nepoželjna. Tu se instant kultura i instant psihologija sreću. Kultura traži vreme da sazri, a psiha traži vreme da se razume. Kada im to vreme oduzmemo, dobijamo površnost, bez dubine. Sloboda nije u tome da uvek budeš zadovoljan, već da budeš svestan, a svest je danas najnepopularnija kategorija.

U pokušaju razumevanja ovakvog stanja u društvu, korisno je osloniti se na misli-
oce poput Froma i Ničea, ne kao filozofe u akademskom smislu, već kao dijagnostičare društva. Erih From je još polovinom XX veka upozoravao da se čovek modernog doba udaljava od pitanja „biti“, a okreće se isključivo pitanju

„imati“. Fridrih Niče, sa druge strane, govori o umoru duha i o čoveku koji više ne teži prevazilaženju sebe, već komforu. Njegov „poslednji čovek“ nije brutalan, već zadovoljan, sit i nezainteresovan. Instant kultura savršeno odgovara takvom mentalitetu, ne traži napor, ne postavlja pitanja i ne izaziva unutrašnji nemir, a upravo je nemir ono iz čega nastaje umetnost.

Ovaj model se vrlo konkretno prelama kroz lokalnu kulturnu politiku. Svedoci smo situacija u kojima iz gradskih budžeta izdvajaju enormna sredstva za nastupe estradnih pevačica, a još paradoksalnije je to što ti događaji često nisu ni posećeni u meri u kojoj bi opravdali takva ulaganja, mada broj posetilaca ovde nije ključna kategorija. Instant kultura je u interesu onima koji su na vlasti upravo zato što ne postavlja pitanja. Ona proizvodi privid sadržaja, dok suština izostaje. Masovna, bučna zabava stvara iluziju društvene brige i kulturne aktivnosti, dok se istovremeno potiskuju oblici kulture koji zahtevaju kritičku misao. U tom slučaju ulaganje u instant zabavu nije slučajna, već strateška. Tako se društvo održava u stanju pasivnosti, gde se kultura ne doživljava kao prostor slobode. U kontekstu malih gradova u Srbiji, kakav je Čačak, marginalizacija alternativnih kulturnih praksi ne proizilazi isključivo iz tržišnih mehanizama ili potrebe za masovnom publikom, već je često

rezultat politički motivisane kulturne politike. U tom smislu, kultura postaje sredstvo simboličke kontrole, a ne prostor slobodnog izraza.

Rokenrol u širem smislu nije samo muzički pravac, već čitav kulturni i društveni fenomen. On obuhvata više slojeva, koji zajedno čine jednu vrstu životnog stava. Rok muzika obuhvata čitav univerzum koji je razgranat na žanrove: rani rock'n'roll, blues, country, rock, hard rock, progressive, punk, new wave, alternativni pravci, lokalne scene i „garažni“ bendovi. Bitno je da

muzika nosi poruku, emociju i stav. Drugi važan aspekt rokenrola je bunt. Rokenrol je istorijski vezan za otpor autoritetima i sistemima moći, za kritiku konsumerizma, lažnih vrednosti i „instant kulture“, za pravo na različitost i slobodu mišljenja. Zato često završava na margini, jer ne pristaje da bude ukroćen.

Rok muzika u malom gradu

Marginalizam u kulturi ne treba posmatrati isključivo kao posledicu isključenosti ili nepravde, već kao svesnu poziciju izbora. Određeni oblici kulture, poput pank ili džez muzike, ne teže masovnosti, već dubini doživljaja, kontinuitetu vrednosti i unutrašnjem skladu. U malim sredinama, kulturni centar često je definisan institucionalno, dok margina ostaje prostor autonomije. Rok muzika se u tom

kontekstu ne suprotstavlja centru agresivno, već egzistira paralelno, kao alternativa za one koji u njoj prepoznaju smisao. Takva pozicija omogućava očuvanje autentičnosti, jer rok kultura ne mora da se prilagođava dominantnim očekivanjima.

S obzirom na to da kultura nije za svakog razumljiva na isti način, ona ne treba da bude lako dostupna u vidu besplatnih sadržaja na trgovima, i na taj način obezvređena. Čak i ako zamislimo najbolji mogući scenario – pokušaj da kultura dopre do svakoga i na neki način posluži kao edukacija, a ne samo kao zabava – čak i tada je pogrešno. Ljudi prihvataju samo onoliko koliko im dozvoljavaju interesovanja ili mogućnost razumevanja, ništa više od toga. Masovna kultura zadovoljava potrebu za pripadanjem i lakom komunikacijom, dok alternativna kultura, uključujući rokenrol, podrazumeva aktivno učešće, znanje i emotivnu uključenost. Rokenrol nije univerzalna potreba, njegova vrednost ne proizilazi iz broja posetilaca, već iz intenziteta odnosa između izvođača i publike.

Domaći rok kritičar i publicista Branimir Bane Lokner, u svojim analizama savremene scene, ukazuje da je najvredniji deo rok kulture upravo njena postojanost na margini, koja joj omogućava kontinuitet, jer nije podložna kratkotrajnim trendovima. Lokner naglašava da rok publika ne traži spektakl, već smisao, a festivali koji opstaju bez masovne podrške predstavljaju kulturni kapital zajednice, čak i kada nisu prepoznati institucionalno. U tom smislu, rok festival u malom gradu može se posmatrati kao tiha kulturna institucija, zasnovana na ljubavi prema muzici, a ne na potrebi za dominacijom.

„Rokenrol nije samo muzika, to je stav!“ – Branimir Bane Lokner

Rokenrol se u kulturnim studijama često tumači kao način života, prostor otpora i bunta, ali nije svaki oblik pobune nužno progresivan, niti društveno produktivan. Unutar rok scene javljali su se sadržaji od estetike nihilizma i glorifikacije autodestrukcije, do simbolike koja koketira sa okultnim, satani-

stičkim i nasilnim. Potrebno je određeno znanje, iskustvo i sposobnost da se prepozna šta je simbolika, a šta doslovna poruka. Dok je rok često koristio provokaciju kao simbol i društvenu kritiku, veliki deo današnje komercijalne muzike, bilo da je reč o trap-u, hip-hopu i sličnim žanrovima, poruke

nosi sasvim doslovno. Tekstovi se vrte oko novca, kriminala, nasilja i objektivizacije žena, bez jasne kritičke distance ili dubljeg konteksta. Problem je što takvu muziku slušaju deca koja nemaju razvijeno iskustvo, niti sposobnost da prepoznaju ironiju i preuveličavanje. Umesto bunta koji podstiče na razmišljanje, dobija se normalizacija površnosti, cinizma i agresije. Zato pitanje muzike nije samo stvar ukusa, već i pitanje društvene odgovornosti i kulturnog okvira u kojem mladi odrastaju.

Rok festival „PRiČA“, u maloj sredini kakva je grad Čačak, ima značaj koji prevazilazi okvire muzičke manifestacije i može se posmatrati kao kulturna platforma koja povezuje lokalnu zajednicu, neafirmisane bendove i

popularne izvođače, publiku različitih generacija i urbane prostore grada kroz koncerte, tribine, radionice, izložbe fotografija i promocije knjiga. Na taj način Festival „PRiČA“ publici nudi kvalitet, smisao i alternativu, i u toj ponudi izbora leži njegoa najvažnija društvena uloga.

Publika u ovom procesu ne zauzima pasivnu ulogu, već postaje aktivni akter u kreiranju značenja događaja, što je u skladu sa savremenim shvatanjem kulture. Važno je istaći da Festival „PRiČA“ omogućava susret muzičkog nasleđa grada sa savremenim izrazima, čuvajući sećanje na rok tradiciju, ali i otvarajući prostor za nove autore. Time ovaj festival doprinosi kulturnoj održivosti, jer ne insistira na nostalgичnom ponavljanju, već na razvoju i prilagođavanju.

Humanitarna dimenzija festivala razvija se iz ideje brige o zajednici kao osnovne vrednosti kulturnog delovanja. „PRiČA“ se pozicionira kao mesto solidarnosti, gde se kulturni događaj povezuje sa društveno-korisnim akcijama, usmerenim ka pojedincima ili grupama kojima je podrška potrebna. Takve aktivnosti ne dominiraju programom, već su uklopljene u njegovu strukturu u skladu sa mogućnostima. Briga o zajednici ogleda se i u dugoročnom pristupu: kroz kontinuiranu saradnju sa lokalnim bendovima, podsticanje volonterizma i uključivanje publike u zajedničke inicijative.

Uticaj migracija na kulturnu dinamiku malih sredina

Migracije stanovništva predstavljaju jedan od ključnih faktora koji dugoročno utiču na oblikovanje kulturnog života u malim gradovima. Odlazak mladih, obrazovanih i kreativnih ljudi u veće gradove, radi daljeg obrazovanja ili boljih poslova, dovodi do slabljenja lokalne kulturne scene usled gubitka publike i stvaralačkog potencijala.

Nasuprot tome, doseljavanje iz ruralnih sredina u male gradove često je motivisano ekonomskim i infrastrukturnim razlozima, ali se odvija bez paralelnog procesa kulturne integracije. Doseljeničko stanovništvo u novim urbanim zonama neretko zadržava vredno-

sne obrasce karakteristične za pređašnje sredine, uključujući hijerarhijski odnos prema autoritetu, instrumentalno razumevanje kulture i preferenciju ka zabavnim sadržajima. Ova vrsta demografske transformacije dovodi do slabljenja publike koja razume kodove rok izraza, njegovu istorijsku ulogu i kritički potencijal. Rok muzika se u takvom okruženju percipira kao neprilagođena ukusu većine, čime se dodatno marginalizuje.

Masovno i stihijsko doseljavanje, naročito kada nije praćeno kulturnom integracijom i obrazovnim mehanizmima, menja opštu sliku javnog prostora. To se najjasnije vidi u svakodnevnim obrascima ponašanja, bahatosti u saobraćaju, nepoštovanju reda i drugih ljudi, preglasnom govoru kao obliku nametanja prisustva, kao i potpunom odsustvu svesti o kulturi odevanja u javnom prostoru. Umesto vrednosti pristojnosti, mere i uzajamnog uvažavanja, dominantni uzori postaju učesnici rijaliti programa i medijski konstruisani kriminalci, koji promovišu agresiju, vulgarnost i lažni prestiž kao poželjne društvene modele. Takve društvene promene direktno se prelivaju i na ukus u muzici, pozorištu, kulturi uopšte. U takvom okruženju, umetnost prestaje da bude prostor za razmišljanje i osećaj, postaje roba za brzu potrošnju. U pozorištu to znači predstave sa provokativnim ili šokantnim elementima, psovka i eksplicitnim scenama, ali bez duboke dramske strukture ili jasnog smisla. Takav pristup brzo privlači pažnju i puni sale, ali često gubi onu kritičku i emotivnu snagu koju imaju klasične ili dobro napisane predstave. U muzici to vodi ka dominaciji

jednostavnih, dvotaktnih formi bez sadržaja i poruke, dok se zahtevniji žanrovi, poput roka, džeza ili alternative, potiskuju na marginu.

Veliki problem u svemu je što se danas produkcija prilagođava publici, umesto da publika bude ta koja se suočava sa umetničkim izazovima. Umesto da se pred publiku postave nova iskustva i kritičke poruke, savremena muzič-

ka scena, kao i pozorište, uglavnom biraju lake instant sadržaje. Dodatni problem je što sadržaji koji zahtevaju razmišljanje i kritičko promišljanje često ne privlače dovoljno publike da bi bili finansijski održivi, pa su organizatori kulturnih manifestacija prinuđeni da traže kompromisna rešenja i tako se vrtimo u krug.

Nastavak festivala „PRiČA“

Zbog svih detalja i okolnosti pomenutih u ovom tekstu, a i onih koji nisu naglašeni, a imaju veliki uticaj na prihvatanje i oblikovanje kulture u malom mestu, rodila se potreba i ideja za nastanak rok festivala. Tako je nastala „PRiČA“.

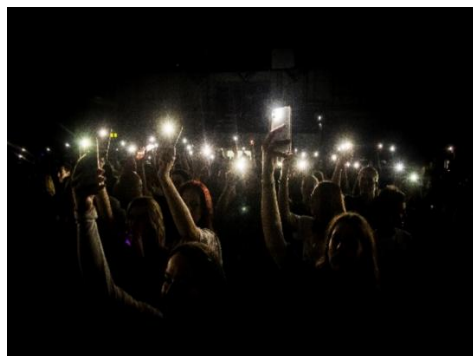
Sve je počelo 2007. potpuno spontano, kao prirodan sled događaja koji su prethodili i koji su godinama unazad realizovani u prostoru Srpskog paba. Ideja je bila da se u malom lokalnu u Rajičevoj ulici organizuje 2–3 puta sedmično svirka autorskih, alternativnih, bluz, džez i rok bendova. Plan je bio da se angažuje što više mladih čačanskih muzičara, i na taj način podstakne njihovo angažovanje i kreativnost. Međutim, to se u praksi pokazalo kao „Sizi-

fov posao“, jer su bendove pravili srednjoškolci, pa su tako trajali i opstajali do njihovog odlaska na fakultet, gde je prestajala njihova saradnja, a vrlo često i interesovanje za muziku. Neki su počeli da sviraju narodnjake na svadbama da bi zaradili novac, a posle toga nema povratka u rokenrol. Zbog toga su sve češće angažovani ben-

dovi iz drugih gradova. Prvi put u Čačku radio se uživo prenos sa svirki preko interneta (live-streaming), ali to je bilo kratkog daha, jer su se neki gosti pobunili pod izgovorom da ne žele da ih kod kuće vide u nekoj neprikladnoj situaciji. U to vreme je vladalo veliko interesovanje za alternativu i kvalitetne sadržaje, pa je uskoro prostor u Rajićevoj postao isuviše mali i pab je prese-ljen 2010. godine u Ulicu braće Glišića br. 4. U novom prostoru uloženo je u najsavremeniju opremu neophodnu za dobar zvuk, tako da je u Srpskom pabu u svakom trenutku moguće dočekati bilo koji bend i zaista su na toj bini nastupala skoro sva značajna imena iz sveta rokenrola. Kraće bi tra-jalo nabrajati one koji nisu, nego one

koji su nastupali, ali ipak da se naglasi da su, između ostalih, na bini u Srpskom pabu nastupale legende: Kepa „Smak“, Gale „Kerber“, Nele Karajlić, Dejan Cukić, Rambo Amadeus, Goblini, Električni orgazam, „Ničim izazvan“, Nikola Čaturilo, Nenad Zlatanović i mnogi drugi. Svirke su u 99 % slučajeva bile besplatne za publiku, pa čak su i Žika i Dragi iz YU grupe, posle jednog koncerta na Trgu, svratili na piće u Pab, pa se spontano pridružili bendu koji je tu svirao i opevali nekoliko svojih najvećih hitova. Uporedo sa klupskim svirkama, u istom prostoru organizovano je više različitih kulturnih sadržaja poput promocija knjiga (najčešće sa temom o rokenrolu ili pozorištu), zatim *stand up* nastupi, izložbe rok fotografija, *beer pong* večeri, pab kvizovi, pa čak i pozorišne predstave („Kafana je raj“ u produkciji Srpskog paba). Zanimljivo je da je takav način rada uspeo da probudi tada učmalu sredinu i okupi goste različite starosne dobi, mada je skretanje pažnje, pa makar i na najpozitivniji način, u maloj sredini mač sa dve oštrice. Posle prvih pohvala i odobravanja, ubrzo je skoro svaki ugostiteljski objekat u Čačku

počeo da kopira način rada Srpskog paba, mada bez autentičnosti i kolegijalne saradnje. Sama činjenica da se ta energija grupe entuzijasta proširila na okruženje je na najpozitivniji način uticala da se iz jednog takvog ambijenta rodi ideja o muzičkom festivalu, kakav pre toga Čačak nije imao.

8. septembra 2012. u Ulici braće Glišića postavljena je bina, organizovano je prvo izdanje muzičkog festivala pod nazivom „PRiČA“, kao skraćena od: pivo, rokenrol i Čačak. Tog dana nastupilo je osam bendova pred oko 2.500 posetilaca. Srpski pab je bio *backstage* u kome se okupila fantastična ekipa muzičara, novinara i ljubitelja rokenrola. Šok je nastao kada se sasvim slučajno pojavio R. M. Točak sa svojom porodicom i prijateljem iz detinjstva Draganom Albićem Biskom. Točak je pohvalio organizaciju i izrazio zadovoljstvo zbog atmosfere, pa je pozeleo da se popenje na binu i sa „Krvnom grupom“ odsvira čuvenu kompoziciju Biska 2. To je izazvalo oduševljenje publike, a Točak je pozdravio sa obećanjem da će sledeće godine tu svirati sa svojim bendom „SMAK“, što je izazvalo ovacije i veliku pažnju novinara. Zahvaljujući tom momentu, vest o Festivalu „PRiČA“ se brzo proširila.

Naredne godine izostala je dozvola za zatvaranje ulice za potrebe festivala, jer organizatori nisu pristali na pritisak tadašnje lokalne vladajuće stranke da se festival brendira u stranačke boj, e tako što bi se preko ulice postavila stranačka zastava, a maturantima za koje je već bio planiran besplatan ulaz na festival, da se podele male stranačke zastavice uz ponudu izvesne količine novca kao sponzorstvo za Festival. Zoran Nenadović, organizator i producent festivala i vlasnik Srpskog paba nije podlegao pritiscima i tako Festival „PRiČA“ nije mogao da se realizuje naredne četiri godine, sve dok se nisu desile promene u gradskoj upravi, pa su došli novi ljudi, kojima je bilo potrebno

nešto konkretno da dobiju poene kod građana. Ponudili su saradnju, da se Festival „PRiČA“ ponovo aktivira kao manifestacija od značaja za grad, što je u izvesnom smislu bilo sasvim korektno. I organizatori i grad su dali sve od sebe da se manifestacija pripremi i realizuje na najvišem

nivou na gradskom trgu 2016. i 2017. godine. Uz veliku dozu entuzijazma da se opravda duh starog Čačka kao grada rokenrola i urbane kulture, i uz još veća obećanja da će se u narednom periodu iz budžeta izdvojiti preko potrebna sredstva koja su do tada pokrivala samo manji deo od ukupnih troškova, pripremljen je program za 2018. godinu, koji je osim muzičkog dobio i veoma bogat prateći program u trajanju od 7 dana za čije je osmišljavanje u velikoj meri doprinos dao naš istaknuti pozorišni glumac Milan Caci Mihailović. Bilo je tu predstava za decu, veliki dečji maskenbal, promocija knjiga, izložbe fotografija, tribine. Grad je zbog nedostatka

novčanih sredstava na sve druge načine pomogao da se ovaj program realizuje i, zahvaljujući tome, pročulo se za Festival „PRiČA“ i van lokalnih okvira. Zbog visokih troškova programa, produkcije i postprodukcije, Festival je preseljen iza ograde uz naplatu ulaznica po simboličnoj ceni. Koncerti su održavani na Remontovom stadionu ili na Želovom igralištu, a prateći program na više lokacija u gradu.

Osim problema sa kojima su se suočavali i svi ostali festivali u regionu (misli se na vremenske nepogode, velike tragedije i epidemije), čačanski Festival „PRiČA“ suočavao sa nedostatkom adekvatnog festivalskog prostora i uvek nedovoljnim budžetom za manifestaciju koja je u jednom trenutku bila među prvih pet u Srbiji po programu i posećenosti. Nakon toga nicali su festivali u Čačku kao pečurke posle kiše i svi su dobijali više novca iz budžeta, dok je „PRiČA“ dobijala sve manje. No to nije pokolebalo organizatore festivala, koji su nezvanično proglašeni za čuvare rokenrola. Njihova borba nije samo borba za opstanak rok festivala, to je borba za očuvanje ideje da kultura još uvek ima zadatak, a ne samo funkciju. Ipak je rokenrol prostor bunta i slobode, i nije roba, nego stav, a Festival „PRiČA“ nije samo još jedan u nizu, već jedinstven po tome što predstavlja otpor zaboravu, površnosti i instant kulturi. „PRiČA“ nije samo muzički festival, već festival duha i prijateljstva, i ima tu najva-

žniju ulogu da podseti da kultura nije tu da nas uspava, već da nas probudi, naročito u kontekstu malog grada, da ne predstavlja isključivo oblik zabave, već postaje platforma društvenog angažmana, solidarnosti i simboličkog otpora dominantnim kulturnim obrascima. Njegova uloga se ne iscrpljuje u produkciji koncerata, već se širi na iniciranje i sprovođenje humanitarnih akcija, podršku mladim bendovima, kao i na osvešćivanje društveno marginalizovanih tema,

među kojima se posebno ističe položaj žena u pretežno muškom rokenrol okruženju. Festival koristi svoju vidljivost, okupljanje publike i emotivni naboj muzike kako bi pokrenuo konkretne akcije humanitarne pomoći, od prikupljanja pomoći za pojedince, preko podrške lokalnim inicijativama,

do saradnje sa udruženjima koja se bave društveno osetljivim pitanjima. Na taj način Rok festival „PRiČA“ deluje kao aktivni društveni subjekt, a ne kao pasivni korisnik budžetskih ili komercijalnih resursa.

Poseban vid društvene odgovornosti ogleda se u podršci mladim bendovima i autorima. U sredini u kojoj je institucionalna podrška savremenoj autorskoj muzici minimalna ili selektivna, „PRiČA“ postaje jedan od retkih prostora gde mladi izvođači dobijaju priliku da nastupe pred brojnom publikom, ostvare vidljivost i steknu iskustvo profesionalnog nastupa na velikoj bini rame uz rame sa legendarnim bendovima sa prostora *ex YU*. Time ovaj festival ne samo da afirmiše nove generacije muzičara, već direktno utiče na očuvanje i razvoj lokalne kulturne scene. Ovakav pristup predstavlja vid kulturnog aktivizma, jer se suprotstavlja logici tržišne isplativosti, insistirajući na vrednosti i autentičnosti kreativnog izraza, pa je u skladu sa tim nekoliko mladih bendova dobilo „vetar u leđa“, kao i finansijsku podršku kako za snimanje pesama tako i za snimanje albuma i video spotova.

Jedan od značajnih segmenata angažmana Rok festivala „PRiČA“ je i osvešćivanje položaja žena u rokenrol muzici, koja je istorijski i strukturno oblikovana kao pretežno muško polje. Iako žene aktivno učestvuju kao autorke, izvođačice, organizatorke i publika, njihov doprinos često ostaje nedovoljno vidljiv. Kroz programske koncepcije koje uključuju ženske bendove i

autorke, tematske večeri posvećene ženama u muzici, rok događaj može doprineti razbijanju ustaljenih stereotipa i otvaranju prostora za ravnopravnije učešće na festivalima.

Uloga medija u oblikovanju kulture

Uloga klasičnih i digitalnih medija u oblikovanju kulture i muzičkog ukusa danas je presudna, jer mediji više nisu samo prenosioci sadržaja, već kreatori vrednosti. Oni ne odražavaju ukus publike, već ga u velikoj meri proizvode kroz selekciju, vidljivost i učestalost prisustva određenih sadržaja u javnom prostoru. Ono što je danas popularno u velikoj meri je rezultat medijske vidljivosti, a ne spontanog izbora publike. Mada je tako u velikoj meri oduvek bilo, s tom razlikom što je u ranijim društvenim sistemima, poput socijalističke Jugoslavije postojala cenzura, koja je kroz selekciju i ideološki okvir oblikovala ukus publike. Upravo zato je njen uticaj na ukus publike i opštu kulturu bio dublji i dugotrajniji, nije se samo zabranjivalo, već se pažljivo usmeravalo šta će biti vidljivo, a šta ne. Predstavnici medija su u tom procesu imali ključnu ulogu, jer su predstavljali glavni filter između umetnika i javnosti.

Za razliku od drugih država sa komunističkom ideologijom, Jugoslavija je bila relativno otvorena prema Zapadu. Rok muzika, film, strip i pop kultura nisu bili u potpunosti zabranjeni, što je stvorilo privid slobode. Međutim, ta sloboda je imala jasne granice. U takvom kontekstu mediji su imali dvostruku funkciju. S jedne strane, bili su instrument države koja je sprovodila cenzuru preko urednika novina, radija i televizije. Oni su birali i emitovali sadržaje koji su u tom momentu bili u skladu sa društveno prihvatljivim vrednostima. To znači da se ukus formirao unutar tog okvira, a alternative su bile slabo dostupne. S druge strane, upravo su ti isti mediji bili prostor kroz koji se razvijala kvalitetna kultura. Država je finansirala javne servise, omladinske cen-

tre, festivale i izdavaštvo. Postojale su muzičke emisije, kulturno-obrazovni program, postojala je ozbiljna kritika. Bendovi poput onih sa novotalasne scene dobili su prostor zahvaljujući urednicima koji su umeli da „proguraju“ progresivne sadržaje, ali su se u svemu tome i umetnici dobro snalazili tako što su pribegavali aluzijama i metaforama, što je kulturi davalo slojevitost. Publika je bila izložena kulturnim sadržajima koji su zahtevali pažnju, tumačenje i sposobnost čitanja između redova. Umetnost je morala biti dovitljiva da bi preživela.

Digitalni mediji su doneli slobodu, ali se logika promenila iz korena. Internet, društvene mreže i striming platforme otvorili su pristup svima, ali su istovremeno uveli algoritamsku selekciju. Umesto urednika, sada algoritmi odlučuju šta ćemo čuti i videti, na osnovu naših prethodnih klikova. Naizgled dobijamo slobodu izbora, ali se zapravo krećemo u uskom krugu sličnih sadržaja. Tako se ukus ne širi, već zatvara u mehurove interesovanja. Pored toga, digitalno okruženje favorizuje brzinu i kvantitet naspram kvaliteta. Problem nije u samoj tehnologiji, već u načinu na koji se koristi i u tržišnoj logici koja daje prednost onome što se najbrže prodaje. Mediji oblikuju ne samo ono što slušamo, već i način na koji slušamo. Oni utiču na našu koncentraciju, očekivanja i kriterijume vrednosti. Ako mediji nude raznolikost, kritiku i kontekst, publika razvija složeniji ukus, a ako nude samo ponavljanje i zabavu bez sadržaja, ukus se sužava. Zato je pitanje medija istovremeno i pitanje kulturne odgovornosti.

Održivost rokenrol kulture

Rokenrol je više od muzičkog žanra, on je bio kulturni fenomen, izraz generacijskog nezadovoljstva i bunta protiv medijske uniformisanosti. Njegova slava je proistekla iz autentičnosti i socijalnog otpora. Danas, dok se svet suočava sa masovnom instant kulturom i algoritamski kreiranim hitovima, rokenrol je marginalizovan. Ipak, postoji šansa da se rokenrol jednom vrati u centar kulturne scene. Povratak slave nije moguć bez šireg kulturnog podizanja publike, bez svesti da površni trendovi i digitalna hiperprodukcija muzike stvaraju prazninu u emotivnom i intelektualnom iskustvu. Kada dođe do kolektivnog prezasićenja praznim frazama, kada publika ponovo oseti glad za dubinom i iskrenošću, biće otvoren prostor za muzički povratak koji neće biti nostalgičan, već autentičan i inspirativan.

Povratak rokenrola ne znači samo rimejk starih formi ili imitaciju legende, već se može ostvariti kroz regeneraciju kulturne senzibilnosti, kroz želju društva da se vrati slojevitosti, intenzitetu i intelektualnom izazovu muzike.

U tom smislu, budućnost rokenrola nije pitanje nostalgije, već pitanje društvenog i kulturnog zasićenja i potrebe za muzikom koja istinski govori o životu. Ključ je u prilagođavanju, što znači da rokenrol može koristiti digitalne platforme i veštačku inteligenciju, ali ne da zameni umetnika, već da proširi kreativni izraz; živi performansi sa vizuelnim i zvučnim eksperimentima, digitalni *storytelling* u kombinaciji sa koncertima. Na taj način živa energija rokenrola ostaje, dok mu digitalna dimenzija daje pristup novim generacijama. Tehnologija postaje kanal, a ne autor muzike.

Zaključak

U današnje vreme u kojem se kultura sve više tretira površno i postaje dekor, a umetnost se meri brzinom potrošnje umesto dubinom doživljaja, rokenrol priča u malom gradu dobija značenje tihe, ali istrajne pobune. Ona pokazuje da kultura nije proizvod koji se nameće, već iskustvo koje se gradi susretima, razumevanjem i slobodom izraza. Oni koji ne razumeju rokenrol svode ga na glasnu muziku, gitarske rifove, kožne jakne i nostalgiju. Takvo pojednostavljivanje je zgodno, jer ono što je svedeno i bezopasno lako se gura na marginu. Istina je sasvim drugačija i glasi: rokenrol nikada nije bio samo muzika, već kulturni prostor, način razmišljanja i oblik otpora. Za one koji razumeju, rokenrol je širok pojam, koji obuhvata čitav spektar pravaca od bluz a i klasičnog roka, preko hard i progresivnog roka, pank a, novog talasa, garažnog roka i alternativne scene, do savremenog spajanja rokenrola i elektronske muzike. U estetskom smislu, rokenrol kultura uključuje književnost,

vizuelnu umetnost, dizajn, film, performans i jasan stav prema svetu u kojem nastaje, i samim tim zahteva određenu dozu obrazovanja, ne nužno formalnog, ali, više od svega, zahteva pažnju, saznanja iz opšte kulture, radoznalost i kritičko mišljenje. Rokenrol je zahtevan, jer ne nudi gotov identitet, već utiče na pojedinca da ga sam izgradi. Rokenrol publika se ne formira marketingom, već sazrevanjem. Baš zbog svega toga, rok festival u malom gradu nije slučajnost, već dokaz da publika postoji i oseća kulturnu glad koja ne može da se zadovolji instant sadržajima. Zato rokenrol nije žanr, to je karakter, to je hrabrost da budeš drugačiji bez potrebe da se dopadneš svima.

malom gradu nije slučajnost, već dokaz da publika postoji i oseća kulturnu glad koja ne može da se zadovolji instant sadržajima. Zato rokenrol nije žanr, to je karakter, to je hrabrost da budeš drugačiji bez potrebe da se dopadneš svima.

Studija slučaja Festivala „PRiČA“ u Čačku potvrđuje da postoji potreba za autorskom muzikom i smislenim kulturnim sadržajima. Festival se ne pojavljuje kao nostalgичni povratak prošlosti, već kao savremena kulturna platforma koja povezuje muziku, zajednicu i društveni angažman. Njegov značaj ne leži u spektakularnosti, već u kontinuitetu, autonomiji i spremnosti da istraje uprkos institucionalnim i tržišnim ograničenjima.

Literatura

U ovom radu nisu korišćeni citati, ali je inspiracija došla kako kroz čitanje dole nabrojanih knjiga, tako i mnogo više kroz razgovore sa njihovim autorima, a osim toga u najvećoj meri kroz praksu i sopstveno iskustvo koje se razvijalo tokom godina posvećenih najvećem fenomenu XX veka - rokenrolu.

Rokenrol u kandžama interneta - (RnR records, 2017. Beograd), autori: **Branimir Bane Lokner i Predrag Jovanović**

Tragovi u beskraju - (Književna opština Vršac), autor: **Petar Peca Popović**

Kako (ni)je propao rokenrol u Srbiji - (2021. Beograd), autor: **Duško Antonić**

Bekstvo od slobode - (Kosmos izdavaštvo, Beograd), autor: **Erih From**
Izvođači koji su nastupali na festivalu PRiČA u periodu od 2012. do 2025. godine:

2012. Osvajači (Kragujevac), Grupa 357 (Beograd), Trigger (Beograd), Krvna grupa (Čačak), Odgovor (Čačak), Digitalna draga (Čačak), Za DŽ (Čačak), Vesele osamdesete (Kragujevac)

2016. KBO (Kragujevac), Treća smena (Kruševac), Ničim izazvan (Beograd), Orthodox Celts (Beograd), Jurka (Čačak), RNDM (Čačak), Goblini (Šabac), Grupa 357 (Beograd)

2017. Neverne bebe (Beograd), Van Gogh (Beograd), Dejan Cukić & Spori ritam Bend (Beograd), Mini gitarijada (saradnja sa Zaječarskom gitarijadom), Bjesovi (Gornji Milanovac)

2018. Partibrejkers, Riblja čorba, Kerber, Bajaga i instruktori, Grupa 357, Dejan Cukić & Spori ritam bend, crossover (10 mladih neafirmisanih bendova)

2019. Parni valjak (Zagreb), Hladno pivo (Zagreb), Zabranjeno pušenje (Sarajevo), Nikola Vranjković (Zrenjanin), Johny Ranković & The Churlians (Beograd), ČBS (Kragujevac), Odgovor (Čačak), The Trigger (Beograd), Sunshine (Beograd) Crossover (6 mladih bendova), Neverne bebe, Eastock (Užice), Hadži prodane duše (Užice), Majdan (Niš), Grupa 357 (Beograd), Bjesovi (Gornji Milanovac)

2021. Partibrejkers, Ničim izazvan, Nikola Pejaković – Kolja, Psihomodo pop (Zagreb), Nele Karajlić - Zabranjeno pušenje (Beograd), Brkovi (Zagreb)

2022. Prljavi inspektor Blaža i Kljunovi (Beograd), Ritam nereda (Novi Sad), Brkovi (Zagreb), Grupa 357 (Beograd), Riblja čorba (Beograd), Iskaz (Beograd).

2023. Lusteri (Arandelovac), Arigo Saki (Beograd), Tampon zona (Čačak), King Foo (Ljubljana), Ružičasti slonovi (Čačak), Zoe Kida (Beograd), Van Gogh (Beograd), Bjesovi (Gornji Milanovac), Sharks, Snakes & Planes (Beograd), Rok apoteka (Novi Sad), Whiteheads (Rijeka), Aerodrom (Zagreb), Bombaj štampa (Ljubljana), Samostalni referenti (Beograd).

2024. Midlseks (Čačak), Crna lista (Beograd), Love Hunters (Novi Sad), Pero Defformero (Novi Sad), Osmi dan (Novi Sad), Majkan (Apatin), Six Pack (Smederevska Palanka), Ritam nereda (Novi Sad)

2025. Kiza Bluza Bend (Čačak), Neverne bebe (Beograd), Leonart (Slovenija), Analogna rasa (Beograd), Terrachontula (Čačak), Krvna grupa (Čačak)

Autor fotografija: Aleksandra Ignjatović (Headliner, Beograd)

Žana Nenadović⁴⁸

ROCK AND ROLL ON THE MARGINS: CULTURE, POWER AND RESISTANCE IN A SMALL TOWN (CASE STUDY OF THE „PRiČA” FESTIVAL IN ČAČAK)

ABSTRACT

The paper examines the position of rock and roll culture in a small town through the analysis of marginalism as a question of visibility, power, and cultural policy, rather than as a consequence of a lack of quality or audience. Starting from the broader social and media context in which instant culture dominates, the text explores how market logic, political instrumentalization, and changes in the structure of the audience contribute to the suppression of authorial and alternative cultural practices.

The paper follows the emergence of the PRiČA Festival, its development, and its social role. Special attention is given to the relationship between limited resources, weak institutional support, and the need for continuity of cultural practices that do not conform to market logic, as well as to the impact of population migration from smaller towns to larger urban centers.

The aim of writing this paper is to highlight the problems faced by rock and roll festivals in an environment exhausted by marketing campaigns, empty forms of entertainment, and meaningless content. The motivation stems from personal experience and many years of struggle to preserve

⁴⁸ Serbian Pub Čačak, PRiČA Festival, nenadoviczana@gmail.com

cultural identity in a small town, as well as from a love of rock music and culture in general.

Within the framework of the research, a study was conducted on the position of rock and roll in a smaller town. The results indicate that the festival goes beyond the function of a musical event and becomes a space of community, confirming that rock culture in smaller towns creates social connection and cultural identity, and therefore persists as a practice of continuity rather than a passing trend.